

ACC. N.R. M. 13898: 1-15.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Skåne Upptecknare: Ossian W. Möller, Lönnebo
Härad: Trarala Berättare: " " "
Socken: Skarlösa Berättarens yrke: f. d. lantbr.
Uppteckningsår: 1956 Född år 1872 i Skarlösa, Skarlösa

Jordbrukets binärningar. s. 1-15. LUF 61.
(vid. 4 fr. Gammalstorpssn., lister lnd.
Blekinge)

1860-70 talet kom en del vandrande gesäller från Belgien s. k. Vallonsmeder. Den svenske järn smederna lärde många knep av dem när det gällde järnstålets hårdning m.m. Dessa gesäller togo inte fast plats här utan voro s. k. vandrande gesäller. Men^m vet jag som kom till den smeden i Åkeröd som arbetade till min far m. fl. Jag brukade att varje tisdag köra till Åkeröds järnvägsst. med smöret för veckan fyra drittlar. Då jag kom förbi smedjan och stannade till för att ha ett skott min häst eller i andra ärenden. Då kom Vallongesällens ut för att sko den och när jag skulle hålla upp foten på hästen tog han mig i armen och sade "Jag håller upp bältet". Vi blev med tiden bekanta att han kom ner till oss om somrardagarna att spela boll vid Åkeröd. Bortträd
då

Jag lärde då av honom hur man skulle
härda stål för att få en god egg
jag har själv gjort en del stötarvertyg här
som jag använder. Ja, en smed som själv
höll upp hästar, det var något som folk inte
hadde till förr. Smeden som ärde smedjan
hette Sandell som nu fick mycket arbete
t.ex. att göra "Rödsmeder" Bock Tenglor
Ställejärn detta för "Trädskomakare"
Levar dit en smed från Glimåkra som
varje vår å Åsars som körande ner till
Skåne med sina för vintern arbetade
Lias Kvivar, Hästsko, Ullsaxar, Spik
Hästsko som m.m. Han hade en ballon
smed till hjälp i smedjan. Denna smed
hette Anders Persson och A. P. var intryckt
i smiden. Ja det var en stål som var bra
och höll sin skärpa en längre tid.

x Denna A. P. smed hade ett litet järn-
batteri här en häst.

Thorghflätning och Träslöja var inte så vanliga
i södra & ömestå Skåne. Men i Göttinge
var det allmänt vinters arbete även av dem
som hade en eller två hästar att köra hit
och med sina för vintern förfärdigade
plöjd alster. Bestående av Hangel Potatis och
"Svarta korgar" samt h. h. "Arma korgar" av långa
som "Hage" gummer & "Hagegubbar" brukade
gå omkring med hakor från ett Bageri i
närheten. Men mindre Ly & kläd korgar.
Två till tre runda och av långa Träspanna
"Pöttor" m.m. De kommo alltid i hars m.
hörande innan dom skulle "värkora jorden".
De hade lite jordbruk och kor att mjölka
men det fick deras Gummor m familj när
dom själv var borta. Det var vanliga och
språksamma "Göttingar" de berättade många
olika händelser från vad de sett under
färderna.

Från Lönsboda Småland kom smålän-
ningar körande med Stegar i olika läng-
der. Båda stora & mindre för tvätt. Man
sagde "Bottor" m.m. De hade jordbruk så de
höjde med trötte hästar de var stora
lass. Stegarna såldes för aln. De höjde all-
tid när de var körande och "över-
måttade" i Bleking. Som besökte alltid
marknaderna i orten och kommo i så
fall dagen följt. I Pukavik Bleking bo-
de en kvinna kallad "Drägga Johanna".
Hon varde förklädd. Huvuddukar Bord-
dukar Väsdukar "Förkläband" m.m. Hon
hade en som kallades Boss Olivia att gå
i kring att sälja hennes stöjdallster i
orterna. Pukavik är ju även berömt för
sina b.k. Elektriska Bälten & Boltarors
som gick bra på 1880-talet. Alfred Eriksson
hätte han

Lönaländringar kom ju även hit till
Skåne med sina Stegar i olika längder
Träutbålar spänner samt de Träpumpar
som voro vanliga på 1860-70 talet. Högst
vattengivande. Det var långa Trädstam-
mar som voro cirka 8 tum utvändigt
samt 3 tum invändigt i pälet. Dessa pump-
ar voro genomborrade längs stoken och
stod i botten på brunnar. De äro nu inte
i bruk, nu i Skåne. Lå hade vi de s.k.
Västgötarna med sina avlånga läder på ryg-
gen. Gärdfäribandlande med tyger och vär-
nader från Byrås m.m. De liksom judar-
na med liknande läder blevo förbjudna
än använda läder. Dom kom sedan med
varorna i ett byttt omsvept med osten
tät tyg. En jude Levin brukade ligga i
ett hem vid Bokeröd. Han sålde även

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

5.

ACC. N:R M. 13898:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

6.

Bruno Lund

Flickor. Jag har en Silverkl. annu som går
väl. Den är till att draga upp med nyckel.
I 1880-talet kom öfver Halkullor som gingo
kring men de hade för det mesta att sälja
Hnivar Försöringsglas Kinnar m m. De sade
att de voro nödsakade att vara gårdfari-
handl. för de voro från magra orter i Dalar
öra. De voro mycket allmant i Stockholm
som kyrkogårdsflickor med ringöring d. 1890.
De voro klädda i sin landskapsdräkt.

Vävskecksförsäljare från Östergötland kom
regelbundet varje höst med sina av trä för-
färdigade vävskeckar de så kallade "Knallar".
Dessa vävskeckar skulle ju användas nu för
vintern i bästolarna för värming av linne-
räcker för lakan & skjortor m m. För värming
av tyg till kläder & sängbolster som att
skulle vävas under vintermånaderna.

I min hemort var det vanligaste arbetet
att clown som spog. hade. Högg upp ryggträd
för Halmtaken att lägga över på ryggnin-
gen. Att förfärdiga tjuderpålar Hillebyggare
att "Hilla" hästarna med på betet. Tillverka
Tjuderlinor av lindträdet. Inga tjuderpålar
av järn ej huldre linor av järn fanns då.
Gora Hållnar och vagnar laga det som var
söndrigt m.m. Detta måste endast för eget
behov. Hästan en, var slöjdskunnig då.
Tjårbränning förekom måste endast i Småland
och enligt vad en Tjårbrännare sade till mig
så staplade clown upp en vanlig Holms
på en stor stenhöll. Drif från grävdan en
liten cånna i jorden med fall ifrån Hilen
till ett hål i jorden. Där sattes så ned den
tunna som var så vanlig då. En liten cånna
av trä lades så snett till tunnan i hålet

Milan för tjärbran. Skulle då endast
bestå av Fur & granstorkar som sattes i
Pyramid. Denna Milla skulle täckas med
jord så tjockt som möjligt för att trädet
endast skulle rotas & inte förbrinna.
Då vann tjäran ned i tunnans och det för-
holnade trädet använde sen av Smeder-
na att glödga jern & stålet med vid de-
ras bearbetning av jernet. Stålet Emman
skulle alltid vara vid en Milla då rotning
& tjärbränning försigick. Ett litet hus
satt dom då att gå in i vid rengöring och
för vila. De voro två eller tre att passa
Milan att byta med varann. Det var stor
förlust om Milan kom att brinna med
luftutifrån då både tjäran & träkolet
blev förstört. Detta var ju en biförtjänt
till jordbruket och en förädling för skoven.

av

ACC. N:R M. 13898:9.

Detta Träets förädling går tillbaka ända från
"Hedenhös" och det var ju en stor tillgång för
Urmenniskan innan Brons- & Jernalderens
tider kom. Träet kunde ju tillformas även
av Stenålders männen med deras Stenyxor
för primitiva byggen av Hyddor etc. och m.m.
Träslöjden kan tror jag inte utträngas av järn
eller Stål men väl av Plast? Om och när
den blir billigare att framställa. För de
många Bänkstugosittare i synnerhet i nor-
ra Skåne är det en liten extra slant att
kunna sitta hemma i sin lilla stuga
och förfärdiga Korgar för Potatis "Anter"
Kor & Hol m.m. En nyttig hemslojd kan
jag icke förbigå fast det inte bör till Fråge-
listan. Det är "Halmshö" som voro så all-
männa i början på 1800 talet för de som
hörde långa vägar. Eller stillastående

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

9.

De Ryska galonerna kom hit på 1870-talet
och med fabriks i Halmö här i Umeå.
Halmöskor är varma: men inte för gäende
tål ju ej att slita på. Halmöskorna flätas
des av gamla gummor o gubbar hemma i
deras stugor om vintern av Rågholm.
En smedja som de förekommo på 1800-talet
och ännu äro i bruk är en vanlig träbygg-
nad med golvet av stampad lera.
Golv av trä förekom inte. Inredningar var
en blåstalg för Fyren där järnet o stålet
skulle glödgas. En "Ambult" eller smidesstäl
vid fyren där järnet o stålet formades
när det var glödande, av Lunden Häster
samt en gesäll. Häster med en lättere
och gesällen med en tyngre Slägga.
Häster slog så vissa och olika slag utan
att hur gesällen skulle slå eller upphöra.

Det var ett Tennensspråk utan ett enda ord. Så förmådes detta glödande Stål-
järn till Handtagor Håstsko spik och
som dessa saker innan dom kunde köps
as från Fabriker. Lär förfärdigades ike
här på vitt jag vet i Kallursta Lånne utan
kom från Anders Persson Glimökra om be-
tom Fabriksgård. Lär var då tung och höll
inte sin egg vass på som A. P. Lärna som
var lätta & lera. Landvikenens Stål och Tag-
ersta Järn voro näst berömda. Ståls-
Lärsmide kom i tunna tre till fyra tumms
bredda tårnor. Priset pr. Pund eller Spålpund
vill jag ike men det var då billigt mot nu
När på en nyå håstsko m.m. hade på sin van-
liga tillformning på "Gumbullen". Håstades
det över på jordgolvet tills allt smide var
slut vid Stådet sedan blev det efterputs.

järnet och stålet kom i olika tjocka och
tunna Fackor för de olika ämnen som
skulle formas. Hårdningen av stålet var
en viktig procedur som försigick så. Det
glödande ämnet doppades hastigt ner i
en Balja vatten alltefter som det var tjockt
eller tunt hastigt öppas ner. Det kniv-
tunna i vissa fall endast med att gnidas
mot jordgolvet. Det tänkte alla smedlar
som hade den rätta bedömningen för hård-
ningen. Nu sedan de större stål- och järn-
industrierna kom i gång tillväxkar nu
mera och mer nämnda smide i lantsmedjor
na det tonas sig ike. Inant är skoning
av en häst en så mycket upplevelse. Men
lantsmeden kan alldrig undrasas för
jordbruken har nu andra maskiner än
än som för, lägga ringar om en hästvagn.

Trädet eller "Gongsrike" som det i gamla tider
benämndes som skulle användas för klöja-
ändamål. T.ex till vangsjul. Hälvar Tun-
nor spannas an fl. saker. Hade man sjölopp
skog gick man ut och fällde ett för ändamå-
let lämpligt träd antingen Ek, Bok, Ask
eller Alm som varit de för klöja såväl till red
skap eller stötar här i Sverige mest vanliga.
Trädet sågades av i lämpliga lätthandliga
längder t.ex. Fyra alnar så kallade "Pucklar"
 Dessa runda stötkar lades sen i en för ända
målet grävd träla som höll vatten alltid.
Detta för att de för dåliga sakerna inte skulle
sprutka. Stötkarna skulle ligga i vattnet
fyra - fem m. Sedan tog man dem upp på
Lågbordet som var vid sidan av vattenkä-
let. Detta lågbord av pålar o "Tjelabrädder"
var satt över en vattenfri håla lite högre upp.

Som det vid denna tid i början på 1880 tallet
icke var så vanligt med botten sägar i när-
heten så såldes så dessa "Pruvkar" upp
för hand. Man lade så upp Hoken på säg-
bordet. Mästaren för sägen stod uppe på
bordet och trank med hjälpare nere i hållet
under. En stor Pansåg användes sedan för
att såga denna Hock till Plankor tre tum
för hjulkransar detta trä skulle vara av
Bok två tum till Hjulkrans denna av Eke.
Även dessa Plankor skulle ha liggat minst
två år för tork med ribbor emellan. Elm
träd var det bästa för Hjulnavet att föra
barnna i. Bräder för brygg som för det
mesta från Göttinge eller Småland omlöjades
och man fick själv Högbylla och Högbylla dom.
De bästa till golv & tak var Halmbräder
eller Norrlands. Dessa var alltid Högda.

Skensmidet såsom Lias Skivas såväl slag-
Fällknivar Ullsavar och mindre verktyg för-
såldes här Heltuna Skåne på marknaderna i
t.ex. Hörby Göteborg Östervågen som Gårdfari-
handel och av järnhandlarna i deras affärer.
De smeder som hade jordbruk och tillverkade
smidesvaror voro ju som jag förut nämnt
från Norra Skåne de hade ju hästar och kon-
de köra hela Skåne omkring. De voro ju in-
ställda för ett sådant liv. Smederna här
i Heltuna Skåne hade nog arbete här him-
ma och merendels utan jordbruk och häst-
ar. De hade alltid brätt om. Här i Löberöd
t.ex. Bröderna Dahlberg har mest arbete med
inläggningar av Värme Vatten Rad och
och man ant: de äro långt ut i byggen
na för detta arbete. Ja nu är det en saga all-
än se en förande eller gående Gårdfarihandl.